

ARKPRIJS VAN
HET VRIJE WOORD

2002

POL HOSTE

POL HOSTE

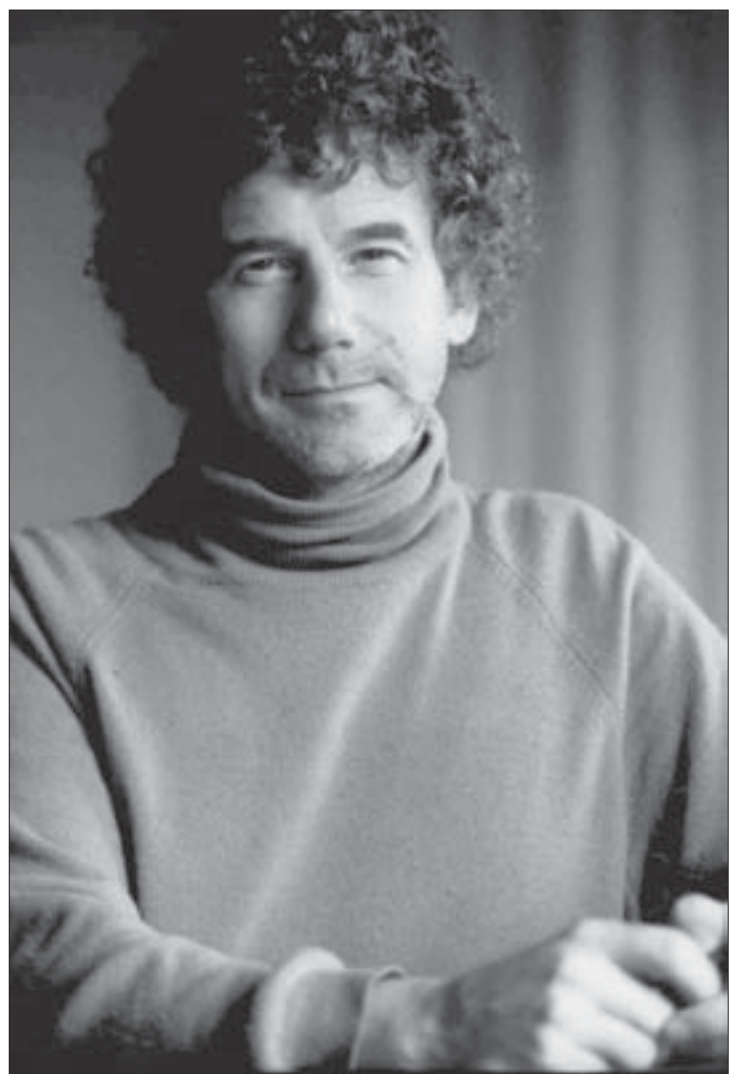
Mirabile Dictu

52ste Arkprijs van het Vrije Woord
voor *De lucht naar Mirabel*

Redactie Lukas De Vos

Antwerpen
De Vrienden van de Zwarte Panter
2002

Uit het juryverslag

Pol Hoste kiest voor de rauwe aanpak. Al sinds zijn romandebuut, De Veranderingen (1979), roeit hij tegen de burgerlijke stroom in. Hij neemt cultuurpolitieke standpunten in die de onafhankelijkheid van het denken aanscherpen.

Hij verzet zich tegen de almacht van de commerciële media. Zijn experimentele omgang met de taal ondergraaft het conventionele geloof in clichés en eenvormige lectuur. Hoste geeft een stem aan wie geen stem heeft in deze samenleving.

WELKOMSTWOORD
RAYMOND DETREZ

Dames en heren,

Over enkele ogenblikken wordt hier in Galerie De Zwarte Panter voor de 52ste keer de Arkprijs van het Vrije woord uitgereikt. De laureaat van dit jaar is Pol Hoste, die het Arkcomité ‘een authentiek letterkundige en een speels dwarsligger’ genoemd heeft.

Wie de teksten leest in de boekjes die het Arkcomité naar aanleiding van elke bekroning uitbrengt of in het gedenboek *Een onberaamd verbond*, dat twee jaar geleden naar aanleiding van vijftig jaar Arkprijs verscheen, zal constateren dat de Arkprijs in de loop der jaren een ontwikkeling heeft doorgemaakt. Maar ook de waardering die door het comité, de laureaten en het publiek opgebracht wordt voor de bekroonde prestatie – het hanteren van het vrije woord – is in de loop der jaren veranderd. De Arkprijs werd gesticht naar aanleiding van een directe en brutale ingreep van de overheid, namelijk de weigering van de Provincie Antwerpen de Prijs voor Letterkunde uit te reiken aan Marnix Gijsen – om ideologische redenen. Wij kunnen ons zulke ingreep vandaag nauwelijks nog voorstellen, al kwam de heisa rond Gerard Reve dicht in de buurt. Sommige sprekers deden op de uitreiking van de Arkprijs wel eens een beetje meewarig over een prijs voor het ‘vrije woord’. Er komt vandaag immers niemand meer op het schavot om zijn overtuiging. De eventuele onaangenaamheden worden ruimschoots vergoed door de – helaas meestal tijdelijke – bekendheid die martelaars voor de goede zaak ten deel valt. De grootste morele en materiële offers brengt vaak niet degene die op de barricaden staat, maar de schrijver of kunstenaar die jarenlang zonder toegevingen aan de smaak van het grote publiek en daarom vaak ook zonder de verdiende waardering, hardnekkig en naar eigen inzicht het artistieke woord of beeld hanteert. Ik geloof dat we Pol Hoste tot die categorie schrijvers en verdedigers van het vrije woord kunnen rekenen.

Ik wil hier even dieper ingaan op die meewarigheid ten aanzien van ‘het vrije woord’. Ze komt voort uit de opvatting dat de vrijheid van meningsuiting een vanzelfsprekende verworvenheid is, die geen bijzondere aandacht meer nodig heeft. In een wat bredere context past die overtuiging in een discours dat de jongste jaren rond de zogenaamde Europese

identiteit ontwikkeld wordt. Democratie, vrijheid, tolerantie worden tot de essentie zelf van West-Europa gerekend; ze lijken onvervreembare en onverwoestbare componenten van de Europese identiteit. Partijen die autoritaire, xenofobe en intolerante ideologieën verkondigen zijn accidentele afwijkingen van het Europese model, uitzonderingen op de regel. Ongeveer dát was de strekking van de redevoering van Chirac na zijn dubieuze overwinning op Le Pen in de tweede ronde. Het Front National had het niet gehaald, omdat de Fransen nu eenmaal als van nature gesteld zijn op de *valeurs* van *liberté, fraternité* en *égalité*, die Europa aan Frankrijk dankt. Extreem-rechtse partijen beschouwen als niet meer dan schoonheidsfoutjes van een in wezen democratisch en tolerant Europa, vind ik een roekeloze houding. Niet democratie en tolerantie zijn kenmerkend voor het oude continent, juist onvrijheid en intolerantie, in de vorm van dictatoriale regimes, godsdienstoorlogen en etnische conflicten lopen als een bloedrode draad door de Europese geschiedenis. Extreem-rechts met zijn nationalisme, zijn xenofobie, zijn etno-centrisme, zijn autoritair karakter is veel typerender voor de Europese traditie dan de andere, democratische partijen. De zo verheerlijkte Europese waarden hebben maar heel korte wortels in de geschiedenis; ze zijn veel meer een kwestie van *wishful thinking*. Of beter: ze zijn een ideaal, dat nog moet verwezenlijkt worden. Voor gezapigheid en zelfvoldaanheid is het nog te vroeg.

De vrijheid van meningsuiting is geen vaste verworvenheid, maar iets waarover men maar beter waakzaam kan zijn. Het gaat ook niet alleen om de bedreiging van een of ander verbod van overheidswege. Het gaat even goed om de dwingelandij van het woord over het denken, over de monopolisering van het publieke debat door retorische trucs en andere vormen van manipulatie. (Je moet het maar klaarspelen – een heel beleid ten aanzien van migranten baseren op de perceptie van migranten als een probleem, als een bedreiging voor onze veiligheid, op de handhaving van allerlei vormen van discriminatie, terwijl bij de man in de straat de overtuiging leeft dat van migranten geen kwaad woord gezegd mag worden en zij een voorkeursbehandeling krijgen.) Het gaat even goed om het populisme waarmee deskundigen als wereldvreemd en dus incompetent afgeschilderd worden omdat ze ingaan tegen meningen die electoraal goed in de markt liggen. Het gaat even goed om de afwijzing van elke vorm van *political correctness*, die onder het mom van vrijheid van meningsuiting in feite alleen maar ruimte biedt voor het debiteren

van allerlei puberale intellectuele vunzigheden, waardoor elke discussie onmogelijk is. Ik heb in het verleden – in de mate die het voorzitterschap van het Arkcomité mij toestond – zelf ook wel eens ironisch gedaan over een prijs voor verdedigers van de vrije meningsuiting in een samenleving die nagenoeg alles tolereert. Maar het lachen is mij de jongste tijd een beetje vergaan, en ik hoop van u hetzelfde.

Het gebruik van het woord als instrument van de macht, als uitvlucht en voorwendsel, de dienstbaarheid van het woord, niet aan het vrije denken, maar aan het recht praten van wat krom is, aan de rechtvaardiging van het opportunisme, gezapigheid en zelfvoldaanheid – dat gebruik van het woord is evenzeer en misschien wel nog meer een bedreiging voor de vrijheid van denken en spreken.

Dit fundamentele wantrouwen jegens de macht van het woord vind ik terug in het werk van Pol Hoste: het inzicht dat communicatie al te vaak manipulatie is. Dit wantrouwen komt bij Pol Hoste tot uiting als een doorlopend gevecht om het behoud van de eigen authenticiteit – tegen de valstrikken van de taal. Zijn wantrouwen geldt ook alle normen en conventies, alle wetten en gemeenplaatsen – tot op het punt dat de tekst en de auteur bijna ook zichzelf op de helling zetten. Om die intellectuele en artistieke houding krijgt Pol Hoste vandaag de Arkprijs.

Raymond Detrez

OPEN BRIEF AAN POL HOSTE
YVES T'SJOEN

Geachte dames en heren,

Pol Hoste is een fenomeen. In het redactioneel van een literair tijdschrift lees ik het volgende portret: 'Er zijn veel redenen te bedenken waarom deze schrijver ons na aan het hart ligt, en waarom ook u hem graag zou moeten zien.

1. Hij heeft een groot hart.
2. Hij ziet u graag terug.
3. Hij leest zijn teksten altijd drie keer na voor ze naar de drukker gaan.
4. Hij denkt altijd na voor hij iets schrijft.
5. Hij denkt nooit na voor hij iets zegt.
6. Hij schrijft geen poëzie.
7. Hij lacht altijd.
8. Aan zijn verhalen kom nooit een einde.
9. Aan zijn verhalen komt ook nooit een begin.
10. Een beetje goede smaak is nooit weg.'

Pol Hoste houdt bovendien van het dialogische spreken, van tweespraken. Daarom stelde ik de schrijver voor, ter gelegenheid van de uitreiking van de Arkprijs van het vrije woord, te repliceren op een brief over kunst en maatschappij. Die brief stuurde ik eind april naar Montréal, waar Hoste gedurende de voorbije drie maanden verbleef. Meteen ook de reden waarom deze manifestatie een maand later dan gepland plaats heeft.

Gent, 22 april 2002

Beste Pol,

Hopelijk gaat alles goed met jou op de zoveelste verdieping van een torengebouw, ergens hoog boven Montréal. Je verblijf in Canada tot eind mei is wellicht een van je zeldzame langere verblijven in het buitenland, en dan nog bekostigd door het Nederlandse Fonds voor de Letteren in een

uitwisselingsproject met anderstalige schrijvers. Het is bijna niet te geloven: de Nederlandse Stichting stuurt je op missie, en Vlaanderen co-financiert alsnog in laatste instantie, op vraag van onze noorderburen. Vlaanderen, waar je als schrijver tot voor kort nooit veel van kon verwachten. Maar goed: de jongste jaren doet zich hier een kentering ten gunste voor, maar van je premissen moet en zal je nooit afwijken.

Ik schrijf je omdat ik weet dat dialogen tot je favoriete tekstgenre behoren. Je bent een man van het gesproken en het geschreven woord, van het literaire en eigenzinnige woord, van de communicatie, de dialoog, de meerstemmigheid. Een laudatio is wellicht nooit eerder opgevat als een tweespraak, maar ik waag het er maar op. Brieven behoren ook tot je geprefereerde genre, en ik stel daarom voor de intimiteit van de brief voor de gelegenheid maar eens aan de openbaarheid prijs te geven. Wat denk je, daar aan de andere van de grote zee?

Toen we laatst belden, was het net alsof ik aan de andere kant van de lijn, hoog op het Noord-Amerikaanse continent, een verbale explosie aanhoorde. Je vertelde een hilarisch verhaal over een merkwaardig literair gezelschap, met – bijna noodgedwongen – een bataljon met grijze heren van stand – dames worden er niet toegelaten –, en hun conservatieve denkbeelden over literatuur. Je had het in hyperbolische en prettig meanderende constructies over hun fixatie op taal en nationalisme, over hun afkeer van experiment en avontuur in en met de taal. Je onstuitbaar relaas had iets grotesk, niet in de onnavolgbare *wijze* waarop je me een half uur onderhield, maar in het *beeld* dat je in mijn gedachten assembleerde. Het leek wel of je een karikatuur maakte van een al te zelfbewust leesclubje, van een collectief kunstenaarschap nog badend in de hogere aspiraties van de negentiende-eeuwse romantiek. Het leek niet alleen zo, op het eind van je verhaal was het ook zo.

Er was niet alleen dat bezadigde gezelschap van letterheren en rijm-ratten, dat zijn separatistische, francofone beweging in Canada met het geschreven literaire woord wilde ondersteunen, en op een manier een vergelijkbare strijd voert met wat in de Vlaamse letteren in de negentiende eeuw *bon ton* was. Er was ook buiten die kring wat literaire activiteit te bespeuren, zei je verder, maar jouw visie op literatuur en taal vond er evenmin gehoor.

Op een avond in maart was je uitgenodigd op een literaire bijeenkomst, waar het podium bevolkt werd met strijdvaardige dichters die

met hun bevlogen verzen de wereld wilden veranderen. De nationalistische kreten weergalmden in repetitieve, retorische frasen in de benauwende ruimte. Toen een groep plaatselijke ‘nieuwe wilden’ de bühne betrad, ging ook het feminiene discours die al even beklemmende, eenduidige, belerende én ontvoogdende richting uit. De lokale dolle mina’s schreeuwden zich schor, orakelden hun decreten en wilden stante pede, letterlijk stampvoetend op de houten vloer, de barricaden bespringen om ook op hun beurt de wereld te redden. Het moet een van de eerste en enige keren zijn geweest dat je vrijwel ongezien, van het duister in de zaal gebruik makend, dat ontmoedigend schouwtoneel hebt verlaten. Ook voor een luisterbereid en warmhartig mens als jij kan het weleens teveel worden.

Toen ik je belde, was ik volledig in de ban geraakt, bedwelmd door die onstuitbare woordenstroom, door de verrassende wendingen die je aan je verhaal meegaf, door de improvisatorische taalcollage die je – voor mij alleen – ten gehore bracht. Het leek wel alsof ik in een van je romans was verzeild geraakt. Na zoveel wervelende taalschoonheid en narratieve bravoure vergat ik je haast te melden dat ik zeer opgetogen ben met de Arkprijs van het Vrije Woord, die door het Arkcomité aan jou wordt toegewezen. Voortaan wordt jouw naam ook gegrift in de Ark, naast die van kunstbroeders als Pjeroo Roobjee, Stefan Hertmans en Tom Lanoye, naast die van de meest recente laureaten Sophie de Schaepdrijver, ZAK en Ludo Abicht. Het is een gezegend lijstje van prominente schrijvers, wetenschappers en filosofen waar je al langer bijhoort, en voortaan onuitwisbaar in zilver gekerfd. Die prijs is een bekroning van een onconventioneel kunstenaarschap, van een schrijver en cultuurpolitiek én maatschappelijk denker die zijn mening op een geestige en daarom doortastende wijze tegen de stroom in blijft formuleren. Voor een schrijver die letterlijk de ‘freedom of speech’ hoog in het vaandel voert, ofschoon je zelf natuurlijk nooit ofte nimmer een vaandel voert.

In mei 2000 ontving je voor je integrale oeuvre de Cultuurprijs van de Stad Gent: ook toen kreeg ik namens de jury de fijne opdracht een laudatio te schrijven. In mijn tekst wees ik toen op de meerstemmige structuur van je literaire teksten: literatuur is voor jou geen afspiegeling van de werkelijkheid, maar is zèlf werkelijkheid. Een meesterwerk is voor mij nog steeds de roman *High Key*, en ik herhaal mijn woorden van toen, ‘[een roman] waarin op frivole, beweeglijke én diepzinnige wijze de communicatieve functie van taal wordt onderzocht en met behulp van thea-

trale elementen verkend'. En *verrijkt*, wil ik daar nu, na herhaalde lectuur, aan toevoegen. Verder had ik het in mijn toespraak over de problematisering van taal en werkelijkheid, over de interactie in je literatuur met dans, theater en beeldende kunst, over de speelse, lichtvoetige maar ook doordachte vertelwijze. En precies om die wijze van vertellen is het jou te doen. Je zei ooit in een interview: 'Taal *reflecteert* een geestestoestand, [...] los van *wat* er [...] staat, [het gaat om] de manier *waarop* het er staat'. En uiteindelijk bepaalt die manier van vertellen het vertelde. De ene keer schiet je verhaal door naar het groteske en karikaturale, dan weer het verongelijkte en ironische, soms sarcastisch, strijdvastig, ludiek of humoristisch. En steeds weer is er die spitant-geestige toon die zo uniek is, die ik zo waardeer.

In je jongste boek, het eerste carnet *De lucht naar Mirabel*, heb je voortgeborduurd op *High Key*. *De lucht naar Mirabel* is een tekstweefsel, een lappendeken van stemmen en perspectieven, van verhalen en talen, van volkse uitdrukkingen en verbasterde clichés, van citaten en allusies, van woordspelletjes en taalgrapjes. Maar helemaal niet gratis, of inhoudsloos, zoals ik nu de tekstsoorten en vertelwijzen even in abstracte categorieën opsom.

Neen, je schrijfwijze is geen pure esthetiek, een wikkel om een lege doos. Pol, eigenlijk ben jij een schrijver die geen schrijver is. Een beetje zoals je personage en alter ego Paul Hoste in een novelle in de bundel *Ontroeringen van een forens*. Ook Paul Hoste legde 'een verzameling van woorden aan met letters die [hij] graag [heeft]': net als Paul is Pol taalarchitect, een woordenverzamelaar, een kleurenvanger. Je bent een taal-kunstenaar, met een grenzenloze liefde voor het vrije, speelse, nog uit te vinden en te herijken woord, die baalt van de gangbare, gewone omgangstaal, van de consumptietaal. De bewuste keuze voor de contramine heeft, denk ik, te maken met een averechtse houding, een non-conformistische visie die in je persoonlijke omgeving, in de jeugdijaren is ontkiemd. In de kilte van een ouderlijk huis, in een rabiaat communistisch nest in de Oost-Vlaamse provinciestad Lokeren waar je je jeugd doorbracht. Je zei er ooit het volgende over: 'Wat ik als kind in een communistisch milieu in Vlaanderen uit de jaren vijftig heb meegemaakt, leek mij [...] historisch relevant. En wat de manier betreft waarop ik het vandaag onder woorden heb gebracht: de niet-verbale emotionele ervaring van wat ik als kind heb meegemaakt, is nog veel sterker en bepalender geweest voor mij, dan alles wat rationele of zelfs literaire formulering kan laten vermoeden.'

Eerst in vele tijdschriften, dan in je romandebuut *De veranderingen*, later in *Vrouwelijk enkelvoud* en *Een schoon bestaan*, en nu in je carnet, heb je op een meerstemmige manier uitdrukking gegeven aan een wereldse complexiteit. Het tekstenweefsel, met fragmenten en wisselende perspectieven, kan je lezen als een beeld voor het complex dat de werkelijkheid is. Eerst drukte je nog de onmacht van personages tegenover die wereldse chaos uit. Later ging het meer om de zoektocht naar een strohalm, een vluchtheuvel, een houvast. Niet de klassieke, romantische literatuur van de Canadese literaire verenigingen op Le Plateau in Montréal is jouw biotoop, een variant van de Amsterdamse grachtengordel, niet de schijnbare bestaanszekerheid die in clichés en het vertrouwde zou schuilgaan, maar de arena, de vrijplaats van de taaljongleur, van zot Polleke (van Ostaijen) in de jaren twintig, van Lowieke Boon in de jaren vijftig en zestig. Niet te vergeten, ook het reservaat van nonkel 'Risjaar', de Gentse dichter Richard Minne. En later van Daniël Robberechts, die voortdurend met taal in de weer was, en van Willy Roggeman. Van schrijvers, zoals beide laatsten, die niet meer of te weinig worden gelezen. Jouw manier van schrijven, in de hoedanigheid van niet-klassiek-schrijver, werkt deraillerend, subversief, bevragend. Ik ervaar ze tegelijk als een dwingende manier om tegen de ons omringende chaos aan te kijken.

Mijn beste Pol Hoste, je bent een *danseur* in de cadans van een 'sarabande, een gigue, een allemande'. Je beweegt op de melodie van een veelzijdige taal, je raakt gefascineerd door de dynamiek van de plastische en andere kunsten, je beheerst als een der zeldzame witte raven in Vlaanderen de beweeglijkheid van de ongebonden, artistieke geest. Ik bewonder de veelzijdigheid van je intelligente, zelfrelativerende visie op de dingen. Je bent een bewegingskunstenaar die aan dooddoeners, het jargon van de literatuurbeschouwers, ontsnapt. Eigenlijk ben je Houdini, die wil dat zijn literaire teksten worden gedanst en bewogen. In *High Key* lees ik dat 'een beeldend kunstenaar voor mij veel meer mogelijkheden [heeft], maar dat is mijn afgunst waarschijnlijk. Mij lijkt het dat die het gemakkelijker heeft dan ik, omdat ik met een, zeg maar 'taai' materiaal zit'. Met de weerbarstigheid van het materiaal dat door jou wordt gekneet valt het nogal mee. Het weerbarstige zit bij jou in de geest.

Pol, nogmaals gefeliciteerd met de Arkprijs voor alle luchten naar Mirabel die je al schreef en nog zal schrijven. Zoals het tweede carnet *Montreal*, waarvan we al enkele voorproefjes mochten genieten. Ginds,

hoog in je toren met uitzicht op Montréal, zal je de ijle wel ervaren. Dezelfde ijle die ik hier in Gent aan de oevers van de Leie ervaar, maar dan verdiept in de boeken die je onze taal en ieder van ons in al je 'vrolijke, hartelijke, bezorgde' generositeit schenkt.

Post scriptum.

Aan die oevers van de stroom bereikte me gisteravond het ontstellende bericht, dat je vanochtend ook wel te lezen kreeg, dat in de eerste ronde voor de Franse presidentsverkiezingen Le Pen van het racistische Front National het heeft gehaald van de kandidaat van centrum-links Lionel Jospin. Le Pen gaat in een tweede ronde in gevecht met Chirac voor het presidentschap van de republiek. Het nationalisme dat je overal ontwaart, ook in Montréal, ook in Rotterdam, in Antwerpen en Gent, breidt zich als een zwarte vlek over het oude continent uit. Pol, ik wil het aan een schrijver die méér dan een schrijver is graag vragen: kan de literatuur de wereld redden? Maar dan niet zoals biedermeiers, volbloed romantici en relictten van de zestiger jaren in gedachten hebben. Of is literatuur een remedie, een verzachtende omstandigheid voor teveel chaos? Je schrijft er beslist later nog een boeiend essay over, heb je me laatst beloofd.

Met een enigszins bevreesde maar vooral hartelijke, en zeer genegen groet, vanuit je weerbarstige, koppige thuisstad Gent,

je Yves

I NUIT
POL HOSTE

*Écrit à l'occasion de la 30ième Rencontre Québécoise
Internationale des Écrivains, dédié à Sylvia Dornseiffer et offert
aux enfants admirant à Amsterdam le Cirque du Soleil.*

Je dis *il y a longtemps* quand je raconte I Nuit. Je ne dis pas *au début*, puisque le début n'existe pas. In the beginning est une fiction. Et je n'aime ni la fiction, ni la poésie. Je préfère la réalité qu'elle soit littéraire, sociale, québécoise ou flamande. Je dis *la réalité, la révolution et la beauté*. Mais *le chauvinisme, le nationalisme et les mesures urgentes à prendre*.

Il y a longtemps, la nuit n'existait pas. Il faisait toujours *jour*. Même la nuit. La lumière n'avait aucune référence par rapport à elle-même. C'était comme le temps. Chaque journée était là. Comme ça. Ce qu'on appelle *là*. Avec un accent grave. Du verbe *être*.

Un jour, se trouvant seul sur le Grand Lac dans son petit bateau à voile, le vieil homme décida de se laisser emporter par le vent. La terre étant une magnifique boule bleue dans l'univers, il ne pouvait pas se perdre.

Ce n'est que beaucoup plus tard qu'on a découvert que les planètes sont toutes plates. C'est grâce à la religion et à la civilisation qu'on a trouvé ça. De la même façon on a aussi compris que *la vérité et le réel* existent vraiment.

Comment des parenthèses? On vend des cellulaires, des puces, des cartes téléphoniques. Oui, mais. On prend un taxi et le chauffeur vous demande le chemin. Oui, mais.

'Tu veux dire que tu ne sais pas où tu vas?'

Moi, je préfère Multatuli à Jean Ray. C'est du latin.

Entretemps le vieil homme, emporté par les vents à l'autre bout du monde, voyait pour la première fois le coucher du soleil. Il traversait un crépuscule gris, froid et silencieux. Puis il faisait tout noir, comme encore de nos jours sur l'autre côté de la lune.

Il était tellement pris par le merveilleux spectacle des planètes qu'il oublia complètement où il se trouvait. L'orientation à partir des astres n'existait pas encore. Alors, comment faire pour retourner au port?

Le vieil homme réfléchissait et finalement croyait avoir trouvé une solution. Très doucement il poussait la nuit devant lui, faisant ainsi tourner le ciel et les astres autour de son petit bateau. La lune éclairait les vagues et lui montrait le chemin.

Une fois rentré au village, les gens se sont mis à l'engueuler.

Qu'est-ce qu'il avait fait avec la lumière!

Tabernacle!

Le vieil homme avait beau leur expliquer la beauté de la lune et des astres, on lui en voulait tellement qu'il était obligé de se cacher, afin d'échapper à la rage de tout le monde.

Autour de lui il voyait les fleurs qui se fermaient. Les animaux se couchaient. Pour la première fois, il faisait nuit dans le village. Mais après quelque temps la lumière a réapparu. Les fleurs s'ouvraient et les oiseaux reprenaient leurs chansons. C'était le premier matin.

C'est ainsi qu'a commencé ce que nous appelons *jour* et *nuit*. Parce que si dans l'univers on commence n'importe quoi, ça ne s'arrête plus jamais, même si ça prend des autres formes comme le jour et la nuit. Il faut donc être très prudent.

À l'heure actuelle on se sert de la science pour expliquer les choses. Il paraît que c'est plus sûr. C'est pourquoi on dit que la terre est ronde, ou presque, et qu'elle tourne, plus ou moins, et que quand ici il fait nuit, de l'autre côté il fait jour à cause du soleil. Mais personne ne sait ce qu'il est advenu du vieil homme. Peut-être qu'il est mort. Mais qu'est-ce que ça veut dire?

Quoi qu'il en soit, on n'a pas encore tout à fait accepté la nuit. C'est pour ça qu'on ne dit pas *toutnuits* mais bien *toujours*. De la même façon on emploie le mot *aujourd'hui* et on ne dit jamais *aunuitd'hui*. Sauf évidemment si on a vraiment envie.

Montréal, 30.03.2002

POL DE PIJPEGEEST

LUKAS DE VOS

Ik kan er niks aan doen. Maar als ik Pol Hoste lees, moet ik aldoor aan Nero denken. Ook Hoste schippert onafgebroken tussen de pezeweveerij van Detektief Van Zwam en de zalige rust van Nero's hangmat. In een en hetzelfde verhaal laat Sleen een kanon met slaapgas afschieten, Pompernikkels wegflitsen naar de Noordpool en sjampetters naar Pisa, spoken met voorhamers rondslingeren, Nero tussen de olifanten laveren, Titus de hond een pijp inslikken, en Polydoor (de geest uit de pijp) de meest dwaze wensen vervullen, van een Cadillac in de voorkamer tot het letterlijk in de grond doen zinken van schaamte. Nero is het verhaal van de Vlaamse open mond. De plantrekker, de nijvere werker, het zulthoofd, de arme sloeber uit de jaren vijftig die een wereld ziet opengaan en aan centen denkt, geld, veel geld om er alleen maar dwaze dingen mee te doen. De Nationale Bank leegzuigen met een beerwagen, en terugbetalen in maandelijkse schijfjes, de natte droom van elke werkmens die zijn talen kent en op *den buro* mag gaan zitten. In openbare dienst. Daar zit hij gebeiteld. Expodrama. De verhalen van Nero vormen een staalkaart van verloren eenvoud, van de tijd dat Vlaanderen nog landelijk was, arm en eigenlijk niet proper. Pol Hoste herbeleeft de diepe tragedie van de volksontwikkeling. De rust van de grondige onwetendheid is ingeruild voor verzamelwoede, veelweterij om niets te moeten kennen, encyclopedisme langs Kwattaprentjes, sigarenbandjes, de trekzak en Benidorm om. Sparen doet vergaren. Wij reizen om te leren. Internationalisering is goedbedoelde ruis, nieuwe rijkdom een reis naar de zelfopheffing. Die reis tracht Pol Hoste te bezweren, of beter, in te kleuren, in *De Lucht naar Mirabel*, zijn eerste schrijfboekje (*Carnet*, dat toevallig ook een goot in een mijngang betekent. En toepasselijk ziet Hoste 'een man die in een diepe kuil op zijn rug lag terwijl hij twee buizen aan elkaar laste. Ik bedankte de ervaren metaalbewerker-pijpfitter voor deze openbare werken. Hij gooide me een paar kluiten achterna'. Nero. Met stoofpijpen op de kop).

Ik kon dit fresco van korte, onsamenhangende mozaiektegeltjes ook geleerd omschrijven. Ik kon William Burroughs erbij halen, zijn cut-up techniek. Ik kon Alberto Arbasino's *Super-Eliogabalo* opdiepen. Of Van Oostajens *Eerste Boek van Schmoll*. Ik kon *Koyaanisqatsi* oproepen, vooral

omdat Pol Hoste de kronikeur van de ontregeling is, de wereld die uit de haak is geraakt in gipsen beelden tracht te vatten van eskimo's en indianen, in drie hoofdkleuren, cyaan, magenta en geel. Maar 'de boeren aten paling uit de meersen van Hamme en ik liep op blauw slib, zeg ik. Niemand luistert'. Niemand kan luisteren, want er is geen eenheid meer, er is geen maatschappelijk cement meer, er is geen bevattelijkheid, er is alleen een houvast voor wie simpel wil blijven, mijn kommunistische vader, de oude technicus: 'Denkt u dat ze naar muziek luisteren? Helemaal niet. Ik ben verwonderd hoe hij alles kort samenvat'. Daar is maar één sluipteg over voor de auteur: 'Gelukkig besta ik eigenlijk niet. Dat komt me op zo'n moment zeer goed uit. Ik verlang naar oude landbouwgemeenschappen en naar het telen van vruchten'.

Dat verlangen ligt voor de hand, want 'alles verbindt mij met machines'. Zo ook, en dwingender dan gewild, de vlucht naar Montréal, het zetsel dat de hele, veeltalige monoloog bijeenhoudt. Het reisverslag van Hoste is in alle opzichten lucht, lucht die dronken maakt, lucht die stolt, bouwlucht, uitgebate lucht, lucht die bevriest, lucht die draagt, want het vliegtuig valt om de wereld. Lucht is zand. En Hoste, 'Ik', 'Ik onderzoek de zandkorrels. Een reiziger zal ik wel niet zijn'. Het kan ook moeilijk anders, want 'ziet u hoe moeilijk het is om op reis te gaan? Alles wordt voor ons bedacht: de geschiedenis, een rondleiding, de taal die er al was voor wij hier aankwamen'. De geschiedenis van Québec die bij Frans I begint, en gauwgauw de Cree en de Seminole en de Irokezen verdonkemaant. De rondleiding die Hoste zichzelf wil geven in zijn verleden ('men gaat op reis om de wereld te zien en men komt uit bij zijn kindertijd') en zijn afkomst en zijn uithuizigheid in de DDR, in Noord-Afrika, in Frankrijk, in Canada ('Vous n'êtes pas au Canada, monsieur! fierce Hertz cried out. Ici vous êtes au Québec'). De taalregisters die Hoste ondanks zichzelf en zijn studies wil opentrekken ('Leer mij Vlaams'). De taal die hij vermassacreert en herkneedt, in het Frans, het Duits, het Engels, het potpourri-Nederlands, tot de flauwste woordspelingen toe (de 'pies keepers').

Kijk de postbode komt. Hij brengt een andere wereld. Ik zie Mondschilderingen van Peter Verhelst, drie stripverhalen van Dargaud, één eksotisch, één science-fiction, één Dexter London, ik zie Al t'Antwerpen in die stad. Het vertekent meteen mijn lektuur van Hoste.

Maar Hoste definieert zichzelf akkuraat: hij is de passant, niet hij beweegt maar de wereld draait om voor zijn geestesoog en zijn gestoorde herinnering (ook de binnenwereld van het geheugen draait ongenadig voort). Het is niet Hoste die reist, het is de wereld die zich omwentelt in het aangezicht van zijn onbeweeglijkheid. Hoste is 'het', pas na de Wereldtentoonstelling van 1958 begint hij het woord 'ik' te ontdekken en te gebruiken. 'Het woord verwees toen al niet meer naar mij. Een stijlfiguur was het'.

Die onthechting is de enige manier om gezond dit leven te overleven. *Je m'excuse... je ne fais que passer... je suis le passeur... c'est même pas vrai, je suis pas le passeur, je suis le sphinx*, laat in één van zijn Freudiaans-baldadige striptekeningen Gotlib zich ontglippen (*Rhâa Lovely, Tôme 2*). Moeder en zoon bedrijven net samen de liefde. Hetzelfde incest past Hoste toe op zijn herinneringen. Hij drukt ze plat tot een verfrommeld auto-wrak, alle functionaliteit verdwijnt. 'Men bevindt zich in een gezelschap en alle woorden veranderen'. Zet een Cadillac in een milkbar, en hij verandert van wezen. *Pulp Fiction*. Hoste maakt de woorden eendimensioneel, want als reiziger zit hij naast een Japanner, en het hele misverstand (het hele onverstand) in de dialoog komt voort uit een onuitgesproken stoornis: de Japanse taal kan geen korrekte zinnen maken in de verleden of de toekomstige tijd. Als gevolg daarvan, schrijft Sjin-itsji Terasjima, wil de Japanner het verleden niet ontleden om er iets uit te leren en evenmin stelselmatig vooruitdenken om op allerhande scenario's voorbereid te zijn. Ieder voert dus zijn kulturele monoloog, de neiging om naar binnen te kijken is zelfs een maatschappelijke reflex in Japan, beweert de dichter Makoto Ooka. *Kurumaza*, heet dat, in een kring gaan zitten en naar elkaar kijken, de buitenwereld uitsluiten. Het einde van de geschiedenis, die ook de oppervlakkigheid van de Westerse cultuur nastreeft. 'New York does not really seem to have a history. The past is avoided. It has been replaced by the present. What matters is explained by slot-machines'. De wereld is een gleuf. Steek er een cent in en hij draait. Als op geschiedenisloze popmuziek. Pol Hoste is de Leo Sayer van de Vlaamse Letteren. Klein, even oud, bos krullen, verbauwereerd over zichzelf. 'I woke up one morning, threw back the curtains and there was Las Vegas staring back at me. I was horror-struck. I never thought of myself as a product, but everyone else around you does because they are earning their living from you. The only way I could make my point was to say 'Stop' and start again'. Leo Sayer zegt het in *The Daily Mail* van 8 maart

1993. Pol Pijpegeest Hoste wil ook zichzelf stoppen. ‘Mijn lichaam is om ter plaatse te blijven, maar het reist.’ (Waarom dat perse in een KLM-Boeing moet zijn, volgens de flaptekst, is meer een verkoperssmet dan een futiliteit.) ‘Men gaat op reis, men wordt een reiziger. Doet men veel meer dan zichzelf afbeelden?’ Neen dus. En juist daarom is *De Lucht naar Mirabel* een van de meest opwindende en eerlijkste reisverhalen die deze eeuw in Vlaanderen geschreven zijn. Het is gelukkig nog maar een korte eeuw geweest.

Lukas De Vos

POL HOSTE
EEN KORT OVERZICHT

BOEKUITGAVEN

- *De veranderingen*, Brussel/Amsterdam, Elsevier/Manteau, 1979.
- *Vrouwelijk enkelvoud. Herinneringen aan mijn grootmoeder*, Antwerpen/Amsterdam, Manteau, 1989.
- *Een schoon bestaan*, Antwerpen/Amsterdam, Manteau, 1989.
- *Brieven aan Mozart*, Antwerpen/Amsterdam, Prometheus, 1993.
- *High Key. Monologen, dansen en verhalen*, Amsterdam, Prometheus, 1995.
- *Foto's met de aap*, Antwerpen, Icarus, 1997.
- *De lucht naar Mirabel. Carnet*, Amsterdam, Prometheus, 1999.

In voorbereiding: *Montreal. Carnet*. Amsterdam, Prometheus (mogelijk 2002).

PRIJZEN

Cultuurprijs van de Stad Gent (2001)
Dirk Martensprijs (2001)
Arkprijs van het vrije woord (2002).

OVER POL HOSTE

- *Speciaalnummer van De Vlaamse Gids*, 84 (2000) 1 (januari/februari).
- Dietlinde Willockx, 'Een eigenzinnig soort humanisme: de transnationale tussenruimte van *De lucht naar Mirabel* (Pol Hoste)', in: *Literatuur*, 18:4(2001): 224-234.

DE ARKPRIJS,
EEN TRADITIE VAN VRIJHEID

1951	Christine D'Haen	Gedichten
1952	Hugo Claus	De Metsiers
1953	Maurice D'Haese	De Heilige Gramschap
1954	Frans Goddemaere	Nola
1955	Jos de Haes	Gedaanten
1956	Frans De Bruyn	Tekens in Steen
1957	Albert Bontridder	Dood Hout
1958	Ivo Michiels	Het Afscheid
1959	Libera Carlier	Action Station - Go!
1960	Ward Ruyslinck	De Madonna met de Buil
1961	Hugues C. Pernath	Het Masker Man
1962	Georges Hebbelinck	De Journalist
1963	Paul Snoek	Richelieu
1964	Daniël Robberecht	Zesmaal
1965	Willy Roggeman	Blues voor Glazen Blazers
1966	Astère M. Dhondt	God in Vlaanderen
1967	Jef Geeraerts	De Troglodieten
1968	C.C. Krijgelmans	Homunculi
1969	Patrick Conrad	Mercantile Marine Engineering
1970	Roger Van de Velde	Recht op Antwoord
1971	Eddy van Vliet	Columbus Tevergeefs
1972	Marcel Van Maele	Ik ruik Mensenvlees Zei de Reus
1973	Rob Goswin	Vanitas Vanitas
1974	Fernand Auwera	Zelfportret met Gesloten Ogen
1975	Internationale Nieuwe Scène	Mistero Buffo
1976	Leonard Nolens	Twee Vormen van Zwijgen
1977	Freddy de Vree	Steden en Sentimenten
1978	Roger M.J. de Neef	Gestorven Getal
1979	Frans Boenders	Denken in Tweespraak
1980	Lucienne Stassaert	Parfait Amour
1981	Robbe De Hert	Filmoeuvre
1982	Maurice De Wilde	De Nieuwe Orde
1983	Bert Van Hoorick	In Tegenstroom
1984	Leo Pleysier	Kop in Kas
1985	Daniel Buyle	BRT-journalistiek

1986	Tone Brulin	Toneelwerk
1987	De Morgen / Paul Goossens	Journalistiek
1988	Leo Apostel	Wijsgerig werk
1989	Stefaan Hertmans	Poëtisch werk
1990	André De Beul	Politieke Moed
1991	Frie Leysen	Tien jaar de Singel
1992	Paula d'Hondt	Migrantenbeleid
1993	Jan Blommaert & Jef Verschueren	Het Belgische Migrantendebat
1994	Gal	Grafisch werk
1995	Tom Lanoye	Maten en Gewichten
1996	Gie van den Berghe	Getuigen
1997	Wannes van de Velde	Muzikaal oeuvre
1998	Pjeroo Roobjee	Artistiek oeuvre
1999	Sophie De Schaepdrijver	De Groote Oorlog
2000	Zak	Cartoons
2001	Ludo Abicht	Intelligente Emotie
2002	Pol Hoste	De lucht naar Mirabel

STICHTING
ARKCOMITÉ VAN HET VRIJE WOORD VZW

STICHTER VAN HET NIEUW VLAAMS TIJDSCHRIFT

EN STICHTER VAN DE ARKPRIJS

Herman Teirlinck (1879-1967)

LEDEN-STICHTERS

Luk De Vos, Marc Galle, Henri-Floris Jespers, Herman Liebaers,
Hugo Raes, Marc Reynebeau, Karel Van Miert, Eddy van Vliet,
Julien Weverbergh, Willy Calewaert (†), Walter Debrock (†),
Maurits Naessens (†), Willy Vaerewijck (†)

EREVOORZITTERS

Herman Teirlinck (†), Walter Debrock (†), Michel Oukhow (†)

DAGELIJKS BESTUUR

Raymond Detrez, voorzitter
Lukas De Vos, ondervoorzitter
Adriaan Raemdonck, secretaris
Philippe Dinet, verslaggever
Leo De Haes
Tony Meesdom

LEDEN

Karel Anthierens, Joseph Asselbergh, Marcel Boon, Eddy Borms,
Jos Borré, Daniël Buyle, Herman De Prins, Bruno De Wever,
Jan De Zutter, Marc Galle, Clara Haesaert, Stefan Hertmans,
Marc Holthof, Jef Lambrecht, Geert Lernout, Herman Liebaers,
Tom Paulus, Hugo Raes, Eric Rinckhout, Jean-Pierre Rondas,
Pjeroo Roobjee, Mark Schaevers, Ronald Soetaert, Yves T'Sjoen,
Ingrid Van der Veken, Leen Van Dijck, Karel Van Miert,
Wim Van Rooy, Eddy Van Vliet, Liesbeth Walckiers,
Julien Weverbergh, Georges Wildemeersch

ZETEL EN SECRETARIAAT

Hoogstraat 70-72, 2000 Antwerpen

© 03-233 13 45 / FAX 03-231 38 12

© 2002 De respectievelijke auteurs
Zetwerk Intertext, Antwerpen
Verantwoordelijke uitgever Lukas De Vos, Hof ter Bollen 51, 2870 Lievele

Deze uitgave kwam tot stand met de steun van Bouwbedrijf Ilegems

